

ТАСДИК МЕКУНАМ

Ректори Донишгоҳи

миллии Тоҷикистон,

академик Имомзода М.О

« » соли 2019

ХУЛОСАИ

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Диссертатсия дар мавзӯи «Қатъи фаъолияти соҳибкорӣ: проблемаҳои танзими ҳуқуқи гражданӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорати факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро гардидааст.

Дар давраи омода намудани диссертатсия муаллиф Масиев Умед Октамович унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорати факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон буд.

Соли 2007 факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси ҳуқуқшиносӣ хатм намудааст.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ дар соли 2019 аз ҷониби Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дода шудааст.

Роҳбари илмӣ - Ғаюров Шукрулло Кароматуллоевич, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, мудири кафедраи ҳуқуқи граждании факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон мебошад.

Дар натиҷаи муҳокимаи хулосаи зерин қабул карда шудааст.

Мубрам будани мавзӯи таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки эътирофи конституционии озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва васеъшавии доираи паҳншавии гардиши молумулкӣ, фаъолияти иқтисодии шаҳрвандон ва дигар субъектони ҳуқуқи гражданиро густариш дод. Дар пешниҳоди қарз, таъсиси ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ ва ширкатҳо, инчунин истифодаи меҳнати кироя асосҳои гуногун пайдо шуданд. Дар ҷунин шароит ноилшавӣ ба натиҷаи мусбат дар бисёр ҳолатҳо аз таҷрибаи кории муштарак ва малакаи касбӣ дар соҳаи истеҳсоли мол, хизматрасонӣ ва иҷрои кор вобаста аст. Мавҷуд набудани дониш ва таҷриба дар бисёр ҳолатҳо асоси қатъи фаъолияти соҳибкорӣ мегардад, ки метавонад ба манфиати шаҳрвандон зарар расонад. Бисёр иштирокчиёни гардиши молумулкӣ далели касбияти соҳибкориро ба инобат намегиранд (қ.3 м.1 Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд-КГ ҚТ)). Дар он соҳибкорони дурӯғин ё соҳибкоре, ки фаъолияти худро ғайриқонунӣ амалӣ месозанд, ошкор мегарданд.

Мутобиқи Қонуни ҚТ аз 18 майи соли 2009, №508 «Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ» дар Тоҷикистон тартиби нави бақайдгирии давлатии субъектони соҳибкорӣ ҷорӣ карда шуд, ки такроршавиро истисно карда, муайянсозии шумораи воқеии соҳибкоронро осон кард. Новобаста аз ҷораҳои амалинамудаи Ҳукумати ҚТ барои сабук кардани пайомади ноговори бухрони молиявӣ зарурати қабули

чораҳои иловагии мушаххас мавҷуд аст, ки ба расонидани ёрии воқеӣ ба соҳибкорӣ чун яке аз самтҳои ба рушди иқтисодии кишвар мусоидаткунанда равона гардидааст.

Мутобиқи ҳисоботи ҳарсолаи Бонки Умумичаҳони «Пешбурди бизнес», аз рӯйи натиҷаи ислоҳоти дар солҳои 2009 ва 2010 татбиқшуда ҶТ нишондиҳандаи худро то 25 нукта беҳтар намуда, ба қатори даҳгонаи давлатҳои дар гузаронидани ислоҳот пешбар ворид гардид, ки ба ташкили шароити мусоид барои пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ равона гардидаанд. Мақсади асосии гузаронидани ислоҳотро соддакунии расмиёти таъсисдиҳӣ ва фаъолияти корхона, мустаҳкамкунии ҳуқуқи моликият ва тақмили расмиёти муфлисшавӣ, танзими баҳсҳои тичоратӣ ва беҳтарсозии шароити бақайдгирии давлатии корхонаҳо ташкил меод. Сарфи назар аз тамоюлҳои мусбати рушди соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, як қатор омилҳои мушоҳида мешаванд, ки ба рушди соҳибкорӣ монеа эҷод мекунанд, инҳо номукаммалии санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти соҳибкорӣ, литсензиякунонӣ, сертификатсия, гузаронидани санҷишҳо, андозбандии субъектҳои хурду миёнаи соҳибкорӣ, содирот ва воридоти мол; норасоии захираҳои молиявӣ ва инвеститсионӣ; дараҷаи баланди коррупсия дар мақомоти давлатӣ; дараҷаи нокифояи омодагии касбии кадрҳои баландихтисоси мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва соҳибкорӣ; инфрасохтори сустинкишофёбандаи дастгирии соҳибкорон, махсусан навсоҳибкорон; ҳамкориҳои заифи давлатӣ-хусусӣ; номукаммалии низоми қарздиҳӣ-молиявӣ дастгирии субъектҳои хурд ва миёнаи соҳибкорӣ; дараҷаи пасти истеҳсоли меҳнат ва ғайра мебошанд. Низоми мавҷудаи қарздиҳӣ-молиявӣ дастгирии субъектҳои хурд ва миёнаи соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз то охир шакл нагирифтааст ва ба талаботи стандартҳои байналмилалӣ мутобиқат намекунад. Аз ҷумла, дар мавриди додани қарз ба субъектҳои хурду миёнаи соҳибкорӣ аз ҷониби бонкҳо ва дигар ташкилотҳои молиявӣ ҶТ ба баланд ва ба муҳлати хеле кам татбиқ мешаванд. Бинобар ин, ба субъектҳои хурду миёнаи соҳибкорӣ дастрасӣ ба воситаҳои молиявӣ маҳдуд карда шуда, дар натиҷа дар ҷумҳурӣ ҳолатҳои зерин мушоҳида мешаванд: дараҷаи пасти рушди корхонаҳои саноатӣ ва кишоварзӣ; истифодаи техника ва таҷҳизоти кӯҳнашудаи истеҳсолӣ; дараҷаи пасти истеҳсолоти технологӣ; сифати паст ва қобилияти рақобатпазирӣ надоштани молҳои истеҳсолшавандаи ватанӣ.

Мутобиқ бо Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Тоҷикистон, чун давлати дорои иқтисоди кушода гирифтори таъсири омилҳои берунӣ ва дохилӣ мебошад, ки метавонанд ба ноилшавӣ ба мақсади стратегӣ ва тасҳеҳи давраҳои инкишоф таъсир расонад. Ситеза – ин ҳама вақт ба нафъи давлат мебошад, ба шарте ки чораҳои пешгирии мутобиқатшавӣ қабул гардад. Дар ҳолати баръакс, онҳо ба таҳдид табдил меёбанд. Барои Тоҷикистон мумкин аст ситезаҳои асосии зерин ҷудо карда шавад: рақобатпазирӣ сусти иқтисоди миллий ҳамроҳ бо пойгоҳи технологияи ақибмонда ва дараҷаи пасти фаъолнокии инноватсионӣ,

технологияи фаромасрафи ниру ва олудакунанда, фарсудашаваии баланди фондҳои асосӣ. Дар кишвар, амалан механизми «маҷбуркунӣ» ба инноватсия ва раванди тичоратикунонии натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ва фаъолияти таҷрибавӣ-тарроҳӣ ҷой надорад; ҳиссаи пасти захираҳои дохилӣ ва инвеститсияҳо ба муосирсозии кишоварзӣ, саноатикунонӣ ва рушди инфраструктура монеа эҷод мекунад; нокифоягии сифатнокии идоракунии давлатӣ, аз ҷумла дар соҳаи банақшагирии стратегӣ, имконияти коркард ва амалисозии сиёсат дар соҳаи рушди иҷтимоӣ-иқтисодиро маҳдуд мекунад; иқлими начандон мусоиди бизнес, ки дар танзими барзиёд ва бесамар, коррупсия, сарбории баланди андозбандӣ ва маъмурикунии малоловари андозӣ, дараҷаи баланди инҳисоркунӣ, ҳимояи сусти ҳуқуқи моликият ва соҳибкорон ифода меёбад.

Ҳарчанд, ки Тоҷикистон дар рӯйхати даҳгонаи давлатҳо оид ба бештарин пешравӣ дар ислоҳот оид ба дастгирии бизнес ҷой дорад, аз рӯйи рейтинги «Пешбурди бизнес 2016» ҷойи 132 - умро ишғол мекунад ва аз рӯйи «Пешбури бизнес 2017» бошад, дар ҷойи 128-ум қарор дорад, ба рушди сусти ниҳодҳои дастгирии соҳибкорӣ далолат мекунад.

Дар натиҷа, захираи инвеститсионӣ ва содироти маҳсулот бо арзиши изофаи иловагардида пурра истифода намешавад. Имрӯз таъмини шароити мусоиди пешбурди бизнес, фароҳам овардани шароит барои ҳимоя ва кафолати ҳуқуқ ба моликият ва ҷалби инвеститсияҳо, идоракунии самараноки доройҳои худӣ шартҳои зарурӣ барои инкишофи соҳаҳои авлавиятдоштаи иқтисодиёт мебошанд.

Дар асоси гуфтаҳои боло мубрамияти масоили номбаршуда ва зарурати ҳалли ин мушкилот дар сатҳи кори илмӣ бешубҳа буда, нуктаҳои зикршуда ва ҳолатҳои дигар ба интиҳоби мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ мусоидат намуданд.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсиониро таҳлили проблемаҳои илмӣ ва таҷрибавии танзими ҳуқуқии қатъи фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин коркарди тавсияҳо оид ба такмили қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба масъалаи мазкур ташкил медиҳад. Барои расидан ба мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ муаллиф иҷрои вазифаҳои зеринро матраҳ кардааст: асосноккунии моҳияти ҳуқуқии қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ва кафолати ҳуқуқи кредиторон; асосноккунии мафҳум ва вижагиҳои уҳдадорихое, ки ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ба миён меоянд; таҳлили масъалаҳои қатъи фаъолияти соҳибкорӣ тибқи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон; муайян намудани табиати ҳуқуқии кафолати ҳуқуқи кредиторон ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ; таҳлили намудҳои алоҳидаи уҳдадорихое, ки ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ба миён меоянд ва таҳқиқи масъалаҳои қатъи фаъолияти соҳибкории инфиродӣ; муайянсозии вижагиҳои уҳдадорихоии шахси ҳуқуқии тичоратии азнавташкилшаванда ва уҳдадорихоии шахси ҳуқуқии тичоратии барҳамдодашаванда дар назди кредиторон; таҳлил ва асосноккунии ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои вайрон кардани уҳдадорӣ ҳангоми қатъи фаъолияти

соҳибкорӣ; коркарди пешниҳодҳо оид ба такмили қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба соҳаи таҳқиқшаванда.

Асоси назариявии таҳқиқоти диссертатсиониро таҳлили қонунгузорию ватанӣ ва Россия ташкил дод, ҳамзамон асарҳои илмӣ-назариявии олимони соҳаи ҳуқуқи граждани, ба монанди: А. Вольнов, А.А. Павлов, А. Степанов, Б.Архипов, В.В.Витрянский, В.С. Ем, В.И.Синайский, Г.Н. Давидов, Г. Шапкина, Г.Ф.Шершеневич, Д.И.Мейер, Е. Бакулин, Е. Дубовитская, Е.А.Суханов, И.Л.Корнеев, К.Н.Анненков, К.Д.Кавелин, К.П.Победоносов, Л.Фролов, М.И. Брагинский, Н.И.Коваленко, Н.И. Краснов, Н.Козлов, О.С.Иоффе, О.Ю.Шиловост, С.Н. Братус, С.Э. Жилинский, С.М.Попов, С.А. Хохлов, Т.И.Илларионов, Т.Д. Аиктулов, Ю.П.Свит, Ю. Тарасенко, Ю.А. Хорков ва дигарон.

Ҷанбаҳои гуногуни таҳқиқоти илмӣ муфассал аз ҷониби олимони соҳаи ҳуқуқи граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон А.Д. Ғафуров, Ш.К. Ғаюров, Ш.М. Исмоилов, Ш.М. Менглиев, В.А. Ойгензихт, М.З. Раҳимзода, Д.Ш. Сангинов, Т.И. Султонова ва дигарон мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода ёфтааст, ки диссертатсияи мазкур нахустин пажӯҳиши мукаммали монографияи илмӣ оид ба танзими граждани-ҳуқуқии қатъи фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Нахустин бор дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ дар диссертатсия маҷмӯи масоили бо моҳияти ҳуқуқии қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ва кафолати ҳуқуқи кредиторон алоқаманд, ки ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ба миён меоянд, масъалаҳои қатъи фаъолияти соҳибкорӣ аз рӯи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, намудҳои алоҳидаи уҳдадорихое, ки ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ба вуҷуд меоянд ва проблемаҳои қатъи фаъолияти соҳибкории инфиродӣ, ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои вайрон намудани уҳдадорихои бавучудоянда ҳангоми қатъи фаъолияти соҳибкорӣ мавриди таҳлили муфассал қарор гирифта, вобаста ба такмили қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таҳқиқшаванда пешниҳодҳои муфид ироа гардидааст.

Таҳлили илмӣ масъалаҳои қатъи фаъолияти соҳибкорӣ ба бартараф намудани проблемаҳои ба рушди фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон монеа эҷодкунанда равона гардидааст.

Ҳамин тариқ, пас аз таҳлили мақсаду вазифаҳои кори илмӣ нуктаҳои илмӣ зерин пешниҳод мегарданд:

1. Дар зери мафҳуми барҳамдиҳӣ чунин равиши қатъи фаъолияти субъекти соҳибкорӣ фаҳмида мешавад, ки дар натиҷа дар оянда ҳар гуна шакли фаъолият ва гузариши молумулк ба ворисон номумкин аст.

2. Дар зери мафҳуми азнавташкилдихӣ қатъи фаъолияти шахси ҳуқуқӣ бо гузариши маҷмӯи ҳуқуқҳо ва уҳдадорихо ба ворис бо тартиби варосати умумӣ фаҳмида мешавад. Зери мафҳуми ворис шахси ҳуқуқие фаҳмида

мешавад, ки ба ӯ ҳамаи ҳуқуқҳо ва уҳдадориҳои шахси ҳуқуқии азнавташкилшаванда мегузаранд.

3. Фарқияти муҳим байни барҳамдиҳӣ ва азнавташкилдиҳӣ дар он аст, ки дар ҳолати аввал қатъи фаъолияти пурраи субъект, дар ҳолати дувум бошад, қатъи фаъолияти он дар шакли ташкилӣ-ҳуқуқии муайян амалӣ мегардад. Дар ҳар ду ҳолат фаъолияти субъект қатъ гардида, он дигар вучуд надорад. Вобаста ба барҳамдиҳии субъект фаъолияти ӯ қатъ мегардад, дар мавриди азнавташкилдиҳӣ бошад, фаъолияти ӯ тамдид карда мешавад, вале на дар шакли Қаблӣ, балки дар шакли нави ташкилӣ-ҳуқуқии субъект. Яъне бояд қайд кард, ки фарқияти асосии ин воситаҳои қатъи фаъолияти субъектон (барҳамдиҳӣ ва азнавташкилдиҳӣ) дар оқибати ҳуқуқии воқеияти қатъи мавҷудияти он, мавҷуд будан ё набудани варосат ифода меёбад.

4. Хулоса, қатъи фаъолияти субъекти соҳибкорӣ метавонад бо тартиби ихтиёрӣ ва маҷбурӣ тибқи қарори соҳибмулк ё шахсони ваколатдори онҳо, асосгузори субъект ё ворисони онҳо, инчунин, дар ҳолатҳои дар қонунгузорӣ муқарраргардида – бо қарори суд амалӣ гардад. Нисбат ба субъектони хоҷагидорӣ шакли ташкилӣ-ҳуқуқии гуногун «шахсони ваколатдор» оид ба қабули қарор оид ба қатъи фаъолиятшон, масалан, барои корхонаҳои давлатӣ – мақомоти ваколатдори давлатӣ мебошанд. Барои субъектони шакли коллективӣ моликият ин маҷлиси умумӣ дар ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ, кооперативҳо, корхонаҳои коллективӣ мебошад. Барои субъектони моликияти хусусӣ – шахси воқеӣ ҳамчун соҳибмулки амвол.

5. Бояд ба зарурати танзими қонунии масъалаҳои асосҳои қатъшавӣ тавачҷуҳ гардад. Хотимаёбии муҳлате, ки дар он шахси ҳуқуқӣ таъсис дода шудааст, инчунин ноилшавӣ ба мақсад бояд ҳамчун асосҳои мустақили қатъшавӣ баррасӣ гарданд, ки қабули қарори иловагиро аз ҷониби иштирокчиён ё маъмурияти шахси ҳуқуқӣ талаб накунад. Барои муқаррар намудани ҳолатҳои номбурда бояд ба моддаи 62 КГ ҚТ тағйирот ворид карда шавад.

6. Пешниҳод карда мешавад, ки дар ҳолати ошкор шудани амвол баъд аз барҳамдиҳии қарздор, расмиёти нави аз нав оғоз намудани истехсолоти парванда, дар асоси азнавбарқароркунӣ ва бартараф кардани талаботи минбаъда ба қонунгузорӣ амалкунанда ворид карда шавад.

7. Зарур аст дар ҷараёни танзими ҳуқуқии азнавташкилдиҳӣ ва барҳамдиҳии ташкилотҳои тичоратӣ ҳимояи ҳуқуқӣ, пеш аз ҳама, ба манфиати иштирокчиёни гардиши хоҷагидорӣ бовичдон (кредиторон) тақвия дода шавад.

Хулоса ва пешниҳодҳои диссертатсия асоснок ва бо далелҳои муътамад ва умумиэътирофшудаи илми ҳуқуқшиносӣ исбот шудаанд, бо воқеиятҳои таърихӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо-иштирокчии ИДМ устувор гардидаанд. Онҳо дорои арзиши илмӣ ва амалӣ мебошанд.

Диссертатсия ба ихтисоси 12.00.03 - Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналхалқии хусусӣ мувофиқат мекунад.

Оид ба мавзӯи диссертатсия муаллиф 5 мақолаи илмӣ (дар ҳаҷми умумии 14 ҷ.ҷ.) чоп намудааст, ки аз онҳо се мақолааш дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 2 мақолаи илмӣ дар дигар нашрияҳо чоп гардида, пурра мазмуни диссертатсияро инъикос менамоянд. Аз ҷумла:

I. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудаанд:

1. Масиев, У.О. К вопросу о правовой особенности добровольной и принудительной ликвидации коммерческих организаций / У.О. Масиев // Правовая жизнь. – Душанбе, 2013. – 1 (01). – С. 135–146.

2. Масиев, У.О. К вопросу о прекращении деятельности индивидуального предпринимателя / У.О. Масиев // Вестник ТНУ. – Душанбе, 2012. – № 3/8 (101). – С. 79–83.

3. Масиев, У.О. Особенности реорганизуемого коммерческого юридического лица / У.О. Масиев // Известия Института философии, политологии и прав им. А. Баховаддинова Академии наук Республики Таджикистан. – 2017. – № 4 (1). – С. 23–30.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар нашрияҳои дигар чоп шудаанд:

4. Масиев У.О. Қатъи фаъолияти соҳибкорӣ тибқи қонунгузории граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон /У.О.Масиев // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмию амалӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои муҳимми ҳуқуқи граждани дар Ҷумҳурии Тоҷикистон». – Душанбе, 2019. –С. 179-187.

5. Масиев У.О. Проблемы прекращения деятельности индивидуального предпринимателя по законодательству Республики Таджикистан /У.О.Масиев // Национальная правовая система Республики Таджикистан и стран СНГ: анализ тенденций и перспектив развития (V Международная научно-практическая конференция). Душанбе, 2017. – С.229-234.

Диссертатсияи Масиев Умед Октамович дар мавзӯи «Қатъи фаъолияти соҳибкорӣ: проблемаҳои танзими ҳуқуқи граждани дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба ҳимоя барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 - Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи

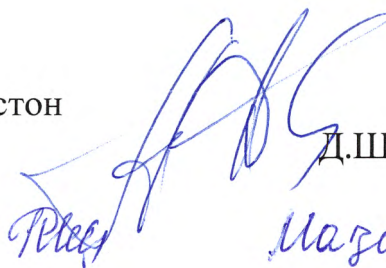
соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналхалқии хусусӣ тавсия дода мешавад.

Хулоса дар чаласаи кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорати факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул шудааст.

Дар чаласа иштирок доштанд 21 нафар. Дар натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» -21 нафар, «зид» - 0 нафар, «бетараф» - 0 нафар, суратмаҷлиси №02 аз «26» сентябри соли 2019.

Раиси чаласа:

мудири кафедраи ҳуқуқи
соҳибкорӣ ва тиҷорати
факултети ҳуқуқшиносии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
н.и.х., дотсент

Д.Ш.Сангинов

Котиби чаласа:

Мағинова Р.С.

Имзои Сангинов Дониёр Шомахмадовичро тасдиқ мекунам:

Сардори РК ва КМ
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Э.Ш.Тавқиев